

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри
проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЄВРОПЕЙСЬКЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Спеціальність 081 «Право»

Галузь знань 08 Право

2020–2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології
(назва кафедри)

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

Розробники: викладач кафедри права, філософії та політології Грищенко О.П.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: вибіркова	Загальна кількість годин: 105 Шифр та назва спеціальності: 081 «Право» Галузь знань 08 Право
Рік підготовки: 2 Семестри: 4	Лекції (теоретична підготовка): 14 Практичні: 26
Кількість кредитів ECTS: 3,5	Самостійна робота: 65 Вид контролю: залік

Дисципліна «Європейське конституційне право» вивчає становлення та розвиток конституцій в країнах ЄС, правовий статус особи, форму правління, статус глави держави, законодавчу та виконавчу владу країнах ЄС, місцеве управління та місцеве самоврядування. Засвоєння даного курсу формує у студентів правосвідомість та професійні навички орієнтації в державно-правовому законодавстві зарубіжних країн.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

1. Європейське конституційне право: загальна частина.
2. Особливості конституційно-правової регламентації функціонування вищих органів державної влади та місцевого самоврядування.
3. Європейське конституційне право: особлива частина.

Навчальна дисципліна «Європейське конституційне право» призначена для студентів ЗВО, які навчаються за спеціальністю 081 «Право», галузь знань 08 «Право» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Вона є вибірковою навчальною дисципліною. Передумовами для вивчення цієї дисципліни є знання, навички й уміння, отримані студентами в межах дисциплін циклу загальної та професійної підготовки.

Метою викладання навчальної дисципліни «Європейське конституційне право» є:

- опанування знань про світовий досвід конституційного розвитку, що забезпечує порівняльний аналіз конституційно-правових інститутів країн ЄС;
- формування у студентів теоретичних знань та розуміння основних положень курсу, як основи для набуття ними професійних умінь і навичок;
- сприяти всебічному розумінню та осмисленню конституцій провідних держав світу.

Завданням дисципліни «Європейське конституційне право» є забезпечення підготовки висококваліфікованих спеціалістів, що володіють ґрунтовними знаннями в галузі конституційного права країн ЄС, вміють використовувати їх у повсякденному житті та професійній діяльності.

2.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

Студенти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово
ЗК6	Навички використання комунікаційних технологій.
ЗК9	Здатність працювати в команді.
ЗК12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
СК 4	Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.
СК 6	Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.
СК8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
СК 11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК 12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
СК 16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
СК 25	Вміння аналізувати нормативні акти, якими визначається компетенція органів державної влади і управління.

Бакалавр повинен знати:

особливості політико-правової природи та змісту поняття конституційне право, яке використовується у правових системах держав Європи;

зміст понять конституціоналізм, конституція, конституційні та органічні закони, конституційний лад, конституційний статус людини і громадянина, громадянство, безпосередня демократія, вибори, виборча система, референдум, система органів державної влади, адміністративно-територіальний устрій, автономія, місцеве самоврядування;

структуру Конституцій Італії, Болгарії, Республіки Фінляндія, ФРН, Франції, Польщі, їх місце та роль у системі законодавства;

засади конституційного ладу Італії, Болгарії, Республіки Фінляндія, ФРН, Франції, Польщі.

Бакалавр повинен вміти:

- співставляти практику формування конституційно-правових інститутів, їх ефективність за умов різних суспільних систем і державних форм;
- виявити ті основоположні цінності, які притаманні розвинутій демократичній державі та її конституційному ладу;
- аналізувати джерела конституційного права, використовуючи різні наукові методи;

- самостійно прогнозувати розвиток конституційно-правових інститутів;
- намагатися використовувати на практиці набутий під час вивчення курсу досвід країн ЄСу конституційно-правовому полі власної держави.

3. Короткий зміст дисципліни.

Змістовий модуль 1. Європейське конституційне право: загальна частина.

Тема 1. Поняття, предмет, джерела і система конституційного права країн ЄС. Поняття конституційного права країн ЄС. Предмет конституційного права країн ЄС. Групи юридичних джерел конституційного права країн ЄС. Закон як джерело конституційного права країн ЄС. Поділ законів за характером відносин що регулюються.

Тема 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина у країнах ЄС. Поняття конституційного статусу особи та його структура. Поняття прав громадянина. Покоління прав людини. Принципи конституційно-правового статусу людини та громадянина. Групи прав людини. Види особистих прав. Види політичних прав. Види соціально-економічних прав. Види екологічних прав. Види культурних прав. Обов'язки людини і громадянина. Поняття «громадянство» та «громадянство ЄС». Поняття «підданство» та різниця між ним і громадянством. Умови припинення громадянства. Способи набуття громадянства. Випадки втрати громадянства. Поняття осіб без громадянства та їх правовий статус. Поняття «іноземці» та обмеження, які встановлюються до них. Поняття «біженці» та їх правовий статус.

Тема 3. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі. Поняття конституції та її юридична сутність. Вища юридична сила конституції полягає. Суспільні відносини, що регулюються конституціями. Функції конституції. Властивості конституції. Види конституцій залежно від форми. Види писаних конституцій. Структура конституції. Способи підготовки проекту конституцій. Способи прийняття конституції. Основні способи внесення змін та доповнень до конституцій. Класифікація конституцій.

Тема 4. Конституційні форми безпосереднього народовладдя в країнах ЄС. Виборче право та виборчі системи. Сутність та форми демократії. Безпосередня демократія: поняття та загальна характеристика. Принципи безпосередньої демократії. Форми прямої та непрямої демократії в країнах ЄС. Конституційні засоби прямої демократії. Інститут референдуму. Роль референдумів в країнах ЄС. Види референдумів. Класифікація референдумів. Особливості процедури проведення референдуму в країнах ЄС. Правові наслідки референдумів в країнах ЄС. Народна законодавча ініціатива. Збори, мітинги, походи, демонстрації та народні ініціативи в країнах ЄС. Поняття та сутність виборчого права. Активне і пасивне виборче право. Основні принципи виборчого права. Види виборів. Виборчі цензи. Виборчі системи у країнах ЄС. Особливості виборчого процесу в країнах ЄС. Стадії виборчого процесу. Виборча система. Пропорційна виборча система та її види. Мажоритарна виборча система та її види. Змішана виборча система.

Змістовий модуль 2. Особливості конституційно-правової регламентації функціонування вищих органів державної влади та місцевого самоврядування.

Тема 5. Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм. Місце і роль парламенту серед вищих органів держави в країнах ЄС. Парламент і парламентаризм. Поняття та класифікація парламентів країн ЄС. Структура парламентів в країнах ЄС. Порядок формування палат. Комітети (комісії), парламентські фракції. Керівні органи палат. Двопалатний парламент. Внутрішня організація палат парламенту. Керівні органи палат. Порядок роботи парламентів: сесії і загальні парламентські процедури. Законодавчий процес. Спеціальні парламентські процедури. Повноваження парламенту в країнах ЄС. Непарламентські форми здійснення законодавчої влади. Законодавча ініціатива, її види.

Подолання розбіжностей між палатами. Відповідальність парламентів і депутатів у країнах ЄС. Правове становище члена парламенту у країнах ЄС. Права і обов'язки парламентарія. “Вільний” та “імперативний” мандат депутатів парламенту. Припинення депутатських повноважень. Парламентський імунітет. Індемнітет. Відповідальність депутатів. Законодавчий процес. Обговорення та прийняття закону. Особливості ратифікації і денонсації міжнародних договорів. Повноваження парламентів у сфері оборони і зовнішньої політики. Контрольні повноваження (парламентський контроль). Форми парламентського контролю. Депутатські (парламентські) запити. Інститут омбудсмена. Постанова питання про довіру уряду та винесення резолюції недовіри. Судові (квасісудові) функції парламентів.

Тема 6. Виконавча влада в країнах ЄС. Конституційно-правовий статус уряду. Політична і адміністративна виконавча влада. Система органів виконавчої влади в країнах ЄС. Взаємовідносини між органами законодавчої і виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів держави. Класифікація урядів країн ЄС. Види урядів залежно від їх партійного складу. Партійні уряди – однопартійні та багатопартійні (коаліційні). Безпартійні уряди. Види урядів залежно від відносин з парламентом – уряд більшості та уряд меншості. Конституційний і фактичний статус Уряду в залежності від форм державного правління в країнах ЄС. Структура і організація урядів у країнах ЄС. Парламентський і позапарламентський спосіб формування уряду. Склад і структура уряду. Роль голови уряду в сучасних умовах. Порядок діяльності уряду в країнах ЄС. Урядова правотворчість. Нормативно-правові акти уряду. Делеговане законодавство. Компетенція урядів. Підстави і порядок припинення повноважень уряду. Конституційна відповідальність урядів (органів виконавчої влади) у країнах ЄС. Відповідальність уряду перед парламентом. Політична відповідальність. Юридична (судова) відповідальність, її форми. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади.

Тема 7. Конституційні основи судової влади в країнах ЄС. Судова влада в системі розподілу влад. Поняття та особливості судової влади в країнах ЄС. Конституційні принципи організації судової влади в країнах ЄС. Система судової влади в країнах ЄС. Види судових органів в країнах ЄС. Система судів загальної юрисдикції в країнах ЄС. Способи формування судів. Конституційні принципи правосуддя. Конституційна юстиція: поняття та загальна характеристика. Види спеціалізованих органів конституційної юстиції. Способи формування органів конституційної юстиції. Вимоги, що висуваються до кандидатів на посаду судді Конституційного суду (ради). Повноваження Конституційного суду (ради) в країнах ЄС. Структура судової влади. Суддівський корпус. Правосуддя. Самостійність судової влади. Специфічні органи з судовими повноваженнями. Палата Лордів Великобританії. Державна Рада Франції. Види судових органів. Органи досудового слідства (медіатори, консіліатори, посередники). Суди загальної юрисдикції. Спеціалізовані суди. Інстанційність судових органів. Суди першої інстанції. Апеляційні суди. Касаційні суди. Правовий статус суддів. Призначуваність, незмінність і незалежність суддів. Суддівська несумісність. Суддівський імунітет.

Тема 8. Конституційно-правовий статус глави держави у країнах ЄС. Поняття глави держави. Монарх – глава держави. Порядок (система) престолонаслідування. Особливості спадкування престолу. Правове положення монарха. Особливості прав, пільг, привілеїв. Конституційно-правовий статус Президента в країнах ЄС. Законодавчі вимоги до кандидатів на пост президента, термін повноважень. Способи обрання президента. Повноваження глави держави. Президент як гарант конституції. Роль президента у формуванні вищих органів держави. Глава держави - верховний головнокомандувач. Президент як гарант прав і свобод громадян.

Тема 9. Місцеве самоврядування в країнах ЄС. Поняття місцевого самоврядування та місцевого управління. Функції та принципи місцевого самоврядування. Моделі місцевого самоврядування. Конституційні основи місцевого самоврядування. Система органів місцевого самоврядування. Порядок формування органів місцевого самоврядування в країнах ЄС. Форми діяльності органів місцевого самоврядування. Компетенція органів місцевого самоврядування, їх взаємодія з органами державної влади.

Змістовий модуль 3. Європейське конституційне право: особлива частина.

Тема 10. Основи конституційного права Болгарії, Польщі. Конституція Болгарії. Вищі органи державної влади Болгарії. Судова влада та правоохоронна система Болгарії. Конституція Польщі. Вищі органи державної влади Польщі. Конституційний трибунал, державний трибунал, найвища палата контролю. Уповноважений з прав громадян. Місцеве самоврядування Польщі.

Тема 11. Основи конституційного права Італії. Конституція Італії. Вищі органи державної влади. Конституційний суд. Обласна автономія і місцеве самоврядування. Судова система.

Тема 12. Політичні інститути і конституційне право Франції, Німеччини. Головні риси Конституції 1958 р. Структура парламенту Франції. Порядок формування та діяльності Національних Зборів. Порядок формування та вибори. Склад парламенту. Законодавчі повноваження парламенту. Особливості ухвалення органічних законів. Контроль за діяльністю виконавчої влади. Статус Президента республіки. Статус уряду Франції та форма проведення його засідань. Система загальних судів Франції. Органи законодавчої влади ФРН. Структура Бундестагу. Органи виконавчої влади ФРН. Система Верховного федерального суду.

Тема 13. Основи конституційного права Республіки Фінляндія. Загальна характеристика конституційного ладу Фінляндії. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина. Політична система Фінляндії. Законодавча влада у Фінляндії. Глава держави у Фінляндії. Виконавча влада у Фінляндії. Судова влада у Фінляндії. Місцеве управління та самоуправління у Фінляндії.

4. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Європейське конституційне право: загальна частина					
1	Поняття, предмет, джерела і система конституційного права країн ЄС	9	2	2	5
2	Конституційно-правовий статус людини і громадянина у країнах ЄС	7	-	2	5
3	Теорія конституції та сучасні конституційні моделі	9	2	2	5
4	Конституційні форми безпосереднього народовладдя в країнах ЄС. Виборче право та виборчі системи	7	-	2	5
Всього за модуль 1		32	4	8	20

Модуль 2. Особливості конституційно-правової регламентації функціонування вищих органів державної влади та місцевого самоврядування у країнах ЄС					
5	Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм	9	2	2	5
6	Виконавча влада в країнах ЄС. Конституційно-правовий статус уряду	7	-	2	5
7	Конституційні основи судової влади в країнах ЄС	7	-	2	5
8	Конституційно-правовий статус глави держави у країнах ЄС	7	-	2	5
9	Місьцеве самоврядування в країнах ЄС	7	-	2	5
Всього за модуль 2		37	2	10	25
Модуль 3. Європейське конституційне право: особлива частина					
10	Основи конституційного права Болгарії, Польщі	9	2	2	5
11	Основи конституційного права Італії	9	2	2	5
12	Політичні інститути і конституційне право Німеччини, Франції	9	2	2	5
13	Основи конституційного права Республіки Фінляндія	9	2	2	5
Всього за модуль 3		36	8	8	20
Разом за курс		105	14	26	65

5. Тематика практичних занять

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Поняття, предмет, джерела і система конституційного права країн ЄС (2 год.)

План

1. Поняття конституційного права країн ЄС.
2. Предмет конституційного права країн ЄС.
3. Групи юридичних джерел конституційного права країн ЄС.
4. Закон як джерело конституційного права країн ЄС.
5. Поділ законів за характером відносин що регулюються.

Тема 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина у країнах ЄС (2 год.)

План

1. Поняття конституційного статусу особи та його структура. Поняття прав громадянина.
2. Види особистих прав. Види політичних прав. Види соціально-економічних прав. Види екологічних прав. Види культурних прав.
3. Обов'язки людини і громадянина.
4. Поняття «громадянство» та «громадянство ЄС».
5. Поняття «підданство» та різниця між ним і громадянством.
6. Способи набуття громадянства.
7. Умови припинення громадянства. Випадки втрати громадянства.
8. Поняття осіб без громадянства та їх правовий статус.
9. Поняття «іноземці» та обмеження, які встановлюються до них.

10. Поняття «біженці» та їх правовий статус.

Тема 3. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі (2 год.)

План

1. Поняття конституції та її юридична сутність.
2. Вища юридична сила конституції полягає. Функції конституції. Властивості конституції. Види конституцій залежно від форми. Види писаних конституцій.
3. Структура конституції.
4. Способи підготовки проекту конституцій. Способи прийняття конституцій.
5. Основні способи внесення змін та доповнень до конституцій. Класифікація конституцій.

Тема 4. Конституційні форми безпосереднього народовладдя в країнах ЄС. Виборче право та виборчі системи (2 год.)

План

1. Сутність та форми демократії.
2. Безпосередня демократія: поняття та загальна характеристика. Принципи безпосередньої демократії.
3. Форми прямої та непрямої демократії в країнах ЄС. Конституційні засоби прямої демократії.
4. Інститут референдуму.
5. Виборча система. Пропорційна виборча система та її види. Мажоритарна виборча система та її види. Змішана виборча система.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм (2 год.)

План

1. Поняття та класифікація парламентів країн ЄС.
2. Структура парламентів в країнах ЄС.
3. Порядок формування палат. Комітети (комісії), парламентські фракції. Керівні органи палат. Двопалатний парламент. Внутрішня організація палат парламенту. Керівні органи палат. Порядок роботи парламентів: сесії і загальні парламентські процедури.
4. Законодавчий процес.
5. Спеціальні парламентські процедури.
6. Повноваження парламенту в країнах ЄС.

Тема 6. Виконавча влада в країнах ЄС. Конституційно-правовий статус уряду (2 год.)

План

1. Система органів виконавчої влади в країнах ЄС.
2. Види урядів залежно від їх партійного складу.
3. Партійні уряди – однопартійні та багатопартійні (коаліційні). Безпартійні уряди.
4. Види урядів залежно від відносин з парламентом – уряд більшості та уряд меншості. Структура і організація урядів у країнах ЄС. Склад і структура уряду.
5. Порядок діяльності уряду в країнах ЄС. Урядова правотворчість. Нормативно-правові акти уряду.
6. Конституційна відповідальність урядів (органів виконавчої влади) у країнах ЄС. Відповідальність уряду перед парламентом.
7. Політична відповідальність. Юридична (судова) відповідальність, її форми.
8. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади

Тема 7. Конституційні основи судової влади в країнах ЄС (2 год.)

План

1. Поняття та особливості судової влади в країнах ЄС.
2. Система судової влади в країнах ЄС. Види судових органів в країнах ЄС. Система судів загальної юрисдикції в країнах ЄС.
3. Суди загальної юрисдикції.
4. Спеціалізовані суди.
5. Суди першої інстанції.
6. Апеляційні суди.
7. Касаційні суди.

Тема 8. Конституційно-правовий статус глави держави у країнах ЄС (2 год.)

План

1. Поняття глави держави. Монарх – глава держави.
2. Порядок (система) престолонаслідування. Особливості спадкування престолу.
3. Правове положення монарха. Особливості прав, пільг, привілеїв.
4. Конституційно-правовий статус Президента в країнах ЄС.
5. Законодавчі вимоги до кандидатів на пост президента, термін повноважень.
6. Способи обрання президента.
7. Повноваження глави держави. Президент як гарант конституції.
8. Роль президента у формуванні вищих органів держави.
9. Глава держави - верховний головнокомандувач. Президент як гарант прав і свобод громадян.

Тема 9. Місцеве самоврядування в країнах ЄС (2 год.)

План

1. Поняття місцевого самоврядування та місцевого управління.
2. Функції та принципи місцевого самоврядування.
3. Система органів місцевого самоврядування.
4. Порядок формування органів місцевого самоврядування в країнах ЄС.
5. Форми діяльності органів місцевого самоврядування.
6. Компетенція органів місцевого самоврядування, їх взаємодія з органами державної влади.

Змістовий модуль 3.

Тема 10. Основи конституційного права Болгарії, Польщі (2 год.)

План

1. Конституція Болгарії.
2. Вищі органи державної влади Болгарії.
3. Судова влада та правоохоронна система Болгарії.
4. Конституція Польщі.
5. Вищі органи державної влади Польщі.
6. Конституційний трибунал, державний трибунал, найвища палата контролю. Уповноважений з прав громадян.
7. Місцеве самоврядування Польщі.

Тема 11. Основи конституційного права Італії (2 год.)

План

1. Конституція Італії.
2. Вищі органи державної влади.
3. Конституційний суд.
4. Обласна автономія і місцеве самоврядування.

5. Судова система.

Тема 12. Політичні інститути і конституційне право Німеччини, Франції (2 год.)

План

1. Головні риси Конституції 1958 р.
2. Структура парламенту Франції.
3. Порядок формування та діяльності Національних Зборів.
4. Склад парламенту. Законодавчі повноваження парламенту.
5. Особливості ухвалення органічних законів. Контроль за діяльністю виконавчої влади.
6. Статус Президента республіки. Статус уряду Франції та форма проведення його засідань. Система загальних судів Франції.
7. Органи законодавчої влади ФРН. Структура Бундестагу.
8. Органи виконавчої влади ФРН.
9. Система Верховного федерального суду.

Тема 13. Основи конституційного права Республіки Фінляндія (2 год.)

План

1. Загальна характеристика конституційного ладу Фінляндії.
2. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина.
3. Політична система Фінляндії.
4. Законодавча влада у Фінляндії.
5. Глава держави у Фінляндії.
6. Виконавча влада у Фінляндії.
7. Судова влада у Фінляндії.
8. Місцеве управління та самоуправління у Фінляндії.

6.Завдання для самостійної роботи:

Студенти виконують реферативні завдання або міні-дослідження з обраної проблематики за погодженням із викладачем.

Теми рефератів (самостійна робота)

Модуль I

1. Формалізовані джерела конституційного права країн ЄС.
2. Основні риси та особливості конституційного права країн ЄС.
3. Загальна характеристика конституції Франції.
4. Загальна характеристика конституції ФРН.
5. Загальна характеристика конституції Італії.
6. Конституційно-правовий інститут обов'язків, його еволюція.
7. Сучасні технології (електронного) голосування.
8. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.
9. Особливості проведення виборів в Італії.
10. Громадянство Європейського Союзу.

Модуль II

1. Відповідальність глави держави.
2. Вимоги до особи президента у країнах ЄС.
3. Особливості правового статусу монарха в країнах ЄС.
4. Особливості правового статусу глави держави в Італії.
5. Компетенція органів місцевого самоврядування.

Модуль III

1. Особливості організації діяльності парламенту у Франції.
2. Особливості організації діяльності парламенту у ФРН.
3. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів ФРН.
4. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів Італії.
5. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів Польщі.
6. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів Болгарії.
7. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів Франції.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

а) робота на лекції (до 5 балів);

б) відповідь на практичному занятті (до 3 балів)

в) самостійна робота (до 32 балів)

- ведення конспекту практичного заняття (до 2 балів)

- міні-дослідження (або реферат) - до 20 балів

Робота на лекції оцінюється за наступними критеріями: відвідування лекційних занять; повнота, охайність і грамотність ведення конспекту лекцій. Наявність усіх компонентів роботи на лекції та присутність студента на лекційних заняттях може бути оцінена до 5 балів; неохайне оформлення конспекту лекцій, неповне відображення лекційного матеріалу у конспекті, часткова відсутність студента на лекційних заняттях – від 1 до 3 балів.

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

3 бали – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Практичне завдання виконане повністю відповідно до встановлених вимог.

2 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні практичних завдань, аргументація на достатньому рівні. Практичне завдання виконане частково та має несуттєві помилки.

1 бал – студент загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стисло характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

Самостійна робота з курсу «Європейське конституційне право» включає ведення конспекту практичного заняття, виконання письмових завдань та написання реферату.

Самостійна робота оцінюється до 20 балів (залежно від модуля).

Ведення конспекту практичного заняття оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність теоретичного матеріалу (рукописний варіант) практичного заняття;
- виконання тестів і практичних завдань відповідно до теми практичного заняття.

Наявність всіх компонентів конспекту практичного заняття може бути оцінено до 2 балів.

Студент за власним бажанням може обрати один з двох варіантів: а) **письмові відповіді** (або міні-дослідження) на питання самостійної роботи; б) **написання реферату** з модулю. Завдання самостійної роботи та теми рефератів по кожному модулю визначаються викладачем.

Реферат оцінюється за наступними критеріями: відповідна форма, грамотність, охайність, науковість, достатня кількість використаної літератури (до 10 джерел). Допускається використання матеріалів інтернет-ресурсів (не більше 3-ох позицій) з обов'язковим включенням їх точної адреси до списку літератури.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8.Розподіл балів за рейтинговою системою

№	Назва теми	Всього балів	Індивідуальні завдання	Практичні заняття	Реферат, есе	Контрольна робота, тестове завдання
1	Поняття, предмет, джерела і система конституційного права країн ЄС	4	1	3	-	-
2	Конституційно-правовий статус людини і громадянина у країнах ЄС	4	1	3	-	-
3	Теорія конституції та сучасні конституційні моделі	4	1	3	-	-
4	Конституційні форми безпосереднього народовладдя в країнах ЄС. Виборче право та виборчі системи	3	-	3	-	-
5	Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм	4	1	3	-	-
6	Виконавча влада в країнах ЄС. Конституційно-правовий статус уряду	4	1	3	-	-
7	Конституційні основи судової влади в країнах ЄС	4	1	3	-	-
8	Конституційно-правовий статус глави держави у країнах ЄС	3	-	3	-	-
9	Міське самоврядування в країнах ЄС	4	1	3	-	-
10	Основи конституційного права Болгарії, Польщі	33	1	3	-	30
11	Основи конституційного права Італії	14	1	3	10	-
12	Політичні інститути і конституційне право Німеччини, Франції	4	1	3	-	-

13	Основи конституційного права Республіки Фінляндія	14	1	3	10	-
Разом за курс		100	11	39	20	30

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Усне опитування на практичному занятті	13	3	39
Індивідуальні завдання	11	1	11
Реферат, есе	2	10	20
Контрольна робота, тестове завдання	1	30	30
Всього:	100		

9.Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Перелік питань до заліку.

1. Дефініція конституційного права у країнах ЄС. Предмет і метод конституційного права в країнах ЄС.
2. Конституційна відповідальність урядів у країнах ЄС.
3. Органи конституційного контролю.
4. Система галузі конституційного права у країнах ЄС.
5. Конституційно-правові відносини та їх суб'єкти.
6. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна.
7. Поняття та види джерел конституційного права в країнах ЄС.
8. Конституції та закони як джерела конституційного права.
9. Статути територіальних автономій.
10. Парламентські регламенти країн ЄС.
11. Конституційно-правові договори.
12. Судові рішення прецедентного значення.

13. Правові звичаї як джерела конституційного права в деяких країнах ЄС.
14. Поняття «конституціоналізм».
15. Компетенція органів конституційного контролю.
16. Поняття конституційного права, конституційне чи державне право.
17. Порядок розгляду та вирішення справ в органах конституційного контролю.
18. Конституційне регулювання компетенції місцевих органів та їх відносин з центральною владою у країнах ЄС.
19. Поняття конституційного режиму.
20. Поняття Конституції та основні етапи конституційного розвитку сучасних держав.
21. Зміст, форма і структура конституції.
22. Прийняття та зміни конституції в країнах ЄС.
23. Правова охорона конституції.
24. Порівняльний аналіз конституцій України та країн ЄС.
25. Загальна характеристика Конституції Болгарії.
26. Загальна характеристика Конституції Польщі.
27. Загальна характеристика Конституції Італії.
28. Партиїні системи.
29. Функції політичних партій.
30. Класифікація політичних партій.
31. Конституційні принципи організації та діяльності політичних партій у країнах ЄС.
32. Організаційно-правові форми місцевого самоврядування країн ЄС.
33. Особливості місцевого самоврядування в окремих країнах ЄС.
34. Поняття конституційно-правового інституту громадянства (підданства).
35. Способи та порядок набуття громадянства в країнах ЄС.
36. Особливості набуття громадянства в Україні.
37. Припинення громадянства.
38. Множинне громадянство.
39. Інститут політичного притулку та екстрадиції.
40. Принципи конституційно-правового регулювання статусу людини і громадянина.
41. Система конституційних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
42. Правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина в країнах ЄС.
43. Значення конституційних гарантій.
44. Види конституційних гарантій прав і свобод.
45. Юридичні гарантії як особливий вид конституційних гарантій прав і свобод.
46. Омбудсмен та його роль у реалізації конституційних гарантій прав і свобод.
47. Судовий та інший юридичний захист прав і свобод.
48. Конституційний інститут форми правління.
49. Форма державного устрою.
50. Політичний режим як спосіб здійснення державної влади.
51. Принцип єдності державної влади у конституційному праві країн ЄС.
52. Поняття, сутність і принципи виборчого права.

53. Застосування принципів виборчого права в Україні та країнах ЄС.
54. Правове регулювання виборчого процесу. Виборчі системи в країнах ЄС.
55. Референдум як один з інститутів безпосередньої демократії в країнах ЄС.
56. Поняття інституту глави держави.
57. Порядок заміщення посади глави держави в країнах ЄС.
58. Порядок проведення імпичменту.
59. Повноваження та функції глави держави.
60. Загальна характеристика інституту парламенту.
61. Організація діяльності та компетенція парламентів.
62. Відповідальність парламентів. Законодавство ФРН, Італії про розпуск парламентів.
63. Статус депутата парламенту.
64. Порядок роботи парламентів у країнах ЄС.
65. Виконавча влада в країнах ЄС. Уряд та його призначення.
66. Структура уряду в країнах ЄС.
67. Компетенція урядів, їх нормотворчість.

11. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Перелік рекомендованої літератури з курсу
4. Методичні матеріали до практичних занять
5. Питання для самостійного опрацювання
6. Тематика рефератів
7. Завдання для поточного контролю знань (тести)
8. Перелік питань на підсумковий контроль знань (залік).

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2015. 628 с.
2. Грін О.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. 183с.
3. Державне (конституційне) право зарубіжних країн : (навч. матеріали та схеми): посібник для підготовки до іспитів / К. О. Закоморна. 2-ге вид., переробл. Харків: Право, 2016. 280 с.
4. Дяків Т.Є. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник для підготовки до іспитів / упоряд. І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. 206 с.
5. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / Н.В. Мішина, В.О. Міхальов, В.О. Куранін та ін.; за ред. Н.В. Мішиної, В.О. Міхальнової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 644 с.
6. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.

7. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс : підручник / В.М. Шаповал ; М-во освіти і науки України. 4-те вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 461 с.

Допоміжна література:

1. Алексеева А. О. Поняття, сутність і форми участі народу у здійсненні правосуддя. *Вісник Академії адвокатури України* : наук. журн. Академія адвокатури України. К.: ВЦ Акад. адвокатури України, 2014. Том 11. № 2 (30). С. 6-10.
2. Бойко І.І. Екстрадиція біженців: особливості процесуальної регламентації. *Альманах міжнародного права*. 2018. №19. С. 39-50.
3. Бондар М.Ю. Особливості проведення конституційного референдуму у Франції 1958 року. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1(10). С. 29-32.
4. Бондаренко Н.О. Ідейні підґрунтя Конституції США 1787 року як основа стабільності суспільно-політичного ладу американської держави. *Право і безпека*. 2017. №2 (65). С. 18-22.
5. Гандзюк А. М. Фракційна структуризація парламенту - ознака наявності, розвитку та втілення демократичних цінностей у публічному управлінні. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2015. №3. С. 104–109.
6. Грובהва В.П. Особливості органів місцевого самоврядування в Японії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2015. Вип. 13 (1). С. 33–35.
7. Гуцалюк О.В. Зарубіжний досвід реформування судової влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 33-2. Том 1. С. 157-161.
8. Задорожня Г. В. Глава держави Ватикан: особливість конституційноправового статусу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. №4. С. 65-71.
9. Закоморна К. Конституційно-правові засади самоврядування (місцевої автономії) в КНР. *Підприємство, господарство і право*. 2017. №2. С. 183-187.
10. Кагадій М. І. Порівняння основ конституційного ладу Білорусії, Молдови, Росії, України. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 37. С. 31-41.
11. Климчук Н.І. Вплив форми павління на статус уряду в зарубіжних країнах. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 246-249.
12. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
13. Ключник Р.М., Кривошеїн В.В. Політична криза в період П'ятої республіки у Франції: спроба кризового моделювання. *«Гілея: науковий вісник»*. 2011. Вип. 44 (2). С. 726-733.
14. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004(дата звернення: 04.09.2019).
15. Конституція Індії от 26.11.1949. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/india/india--r.htm
16. Конституція Китайської Народної Республіки от 04.12.1982 (в редакції 2018 г.). URL: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian
17. Конституція Японії от 3 мая 1947 г. URL: <http://lib.com.ua/books/6/703n1.html>
18. Конституції нових держав Європи та Азії [Текст]; упоряд. С.Головатий. К. : Укр. правн. фундація. Вид-во Право, 1996. 544 с.
19. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). К.: Москаленко О.М., 2018. 56 с.
20. Ляковець О.В. Парламент – орган народного представництва в зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 13-17.
21. Марцеляк О. Принцип таємного голосування: історія становлення та сучасна концепція реалізації. *Юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 191-196.

22. Марчук Р.П. Поняття конституції та її види: політико-юридичний аспект. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Політичні науки. 2015. № 4. С. 11-16.

23. Матвієнко А. С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. 376 с.

24. Мінкова О.Г. Експертиза проектів нормативно-правових актів у Франції. *Право і безпека*. 2015. № 1 (56). С. 29-34.

25. Олійник В.С. Верховний Суд США від головуванням Хьюза Ч.Е. (1930-1941). *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Право 2017. № 2 (2). С. 31-43.

26. Прокоп М. Теоретико-методологічні засади аналізу гібридних режимів: операціоналізація та концептуалізація поняття. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. № 6. С. 71-77.

27. Рожко В.В. Проблема суддівського розсуду в правових системах Японії та Китаю. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2015. № 1. С. 56-71.

28. Сакір-Молочко Н.В., Самофалов Л.П. Класифікація виборчих систем світу. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Право. 2018. №1(3). С. 54-65.

29. Саміло Г.О. Особливості правової системи сучасного Китаю. *«Colloquium-journal»*. 2018. № 3 (14). С. 52-53.

30. Сердюк Л.М. Конституційне регулювання імпичменту глави держави в Україні й окремих пострадянських країнах. *Науковий вісник ДДУВС*. 2017. № 4. С. 52-65.

31. Тарасенко К.В. Характеристика конституційного закріплення правового статусу координаційних органів з питань національної безпеки при главах зарубіжних країн. *Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine (Series "Political Science")*. 2016. № 1(80). С. 87-92.

32. Шевчук М. Відкритість національних парламентів: досвід країн Європейського Союзу. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1. С. 144-150.

13. Інтернет-ресурси.

1. Офіційний сайт Палати Представників Республіки Білорусь. URL: <http://www.house.gov.by/>
2. Офіційний веб-сайт Національного зібрання Республіки Білорусь. URL: <http://www.sovrep.gov.by/>
3. Офіційний веб-сайт Президента Республіки Білорусь. URL: <http://president.gov.by/>
4. Офіційний сайт Британського Парламенту. URL: <http://www.parliament.uk/>
5. Офіційний сайт Бундестагу Німеччини. URL: <http://www.bundestag.de/>
6. Офіційний сайт Сенату США. URL: <http://www.senate.gov/>
7. Офіційний веб-сайт Палати Представників США. URL: <http://www.house.gov/>
8. Офіційний веб-сайт Президента США. URL: <http://www.whitehouse.gov/>
9. Офіційний веб-сайт Парламенту Республіки Франція. URL: <http://www.parlement.fr/index.html>
10. Американська бібліотека НаУКМА. URL: <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer>
11. Бібліотека Конгресу США. URL: <http://www.loc.gov>
12. Британська бібліотека. URL: <http://www.bl.uk>
13. Німецька національна бібліотека. URL: <http://www.d-nd.de>
14. Національна бібліотека Франції. URL: <http://www.bnf.fr>
15. Європейська цифрова бібліотека (Europeana). URL: <http://dev.europeana.eu>